

ביאורים

הגמרא מספרת שרבי ירמיה היה יושב ולומד לפני רבי זירא, והיו שניהם עוסקים בסוגיה לימודית. הגיעה שעת התפילה, ורבי ירמיה ביקש מרבי זירא לעצור את הלימוד כדי להתפלל. רבי זירא אמר בביקורת על רבי ירמיה את הפסוק במשלי: "מסיר אונן משמוע תורה גם תפילתו תועבה" [משלי כח, ט]. כלומר, העוזב את שמיעת התורה, תפילתו אינה רצויה. את דברי הגמרא מבאר הרב קוק כחידוש שאותו בא רבי זירא ללמד. התפילה דרושה לאדם כדי להוציא מן הכוח אל הפועל את רגשי הקודש הקיימים בו. כשם שיש בכל אדם רגשי קודש טבעיים, יש בו גם משיכה טבעית חזקה לעניינים חומריים שונים, לתאוות, לרצונות נמוכים. המחשבה הפשוטה שלנו מקבלת את ההנחה שלא טוב להימשך יותר מדי אחרי הנטיות החומריות שקיימות בנו, ואנו מקבלים במקרה הזה את הדרכת התורה, כדי שלא נתרדרר לחיים בהמיים וגסים. אך בנוגע לשאיפות הרוחניות שלנו, לא תמיד ברור לנו שגם בהן יש צורך בהכוונה והדרכה. האמת היא שכל נטייה ושאיפה, גם אם היא שאיפה רוחנית, אמיתית וכנונה - צריכה הדרכה, סדרים והעמקה. יש צורך בהכוונה ובהדרכה גם ברגשות הקודש הטבעיים. זהו החידוש שבא ללמד רבי זירא את רבי ירמיה: גם כאשר מדובר בנטיות רוחניות וקדושות, יש צורך לזכור את הכוונת התורה הקודמת לכול, שכן בלא הכוונת התורה אנו עלולים להגיע לעבודה זרה במקום לעבודת ה'. גם עבודה זרה נובעת מהתשוקה לרוחניות, אך כיוון שהיא בלא הדרכה תורנית מדויקת - היא מובילה למקומות אפלים ושפלים. לשם כך קודמת הדרכת התורה לעבודת התפילה, ומי שמסיר אונן משמוע תורה, ואינו שם לב לחשיבות התורה, אזי גם תפילתו עלולה להפוך לתועבה.

הרחבות

• מטרת התפילה - התקרבות לה'

הָאָדָם פּוֹנֵה מְטַבֵּעַ נִפְשׁוֹ אֶל רִגְשֵׁי הַקֹּדֶשׁ, שְׁלֵה־שְׁלִימָם וְלְהוֹצִיאֵם מִן הַכַּח לַפְעַל מִמַּעֲמָקֵי נִפְשׁוֹ דְרוֹשָׁה לוֹ הַתְּפִלָּה. כתב הרב אלימלך בר שאל בספרו 'מצוה ולב': "...מבט חודר מגלה לנו שכל עֲצָמָה של תפילה הוא אך ורק עליה רוחנית נפשית גדולה, דבקות, קרבת אלוהים. ואם אמנם יש בה בתפילה צורה של בקשת צרכים, הרי הכוונה היא הפוכה: באהבת הקב"ה את האדם, רוצה הוא יתברך שהאדם יהיה תמיד עמו במחיצתו, כביכול קרוב אליו בכל ישותו, דבוק בו בכל שרשי מוחו ונימי לבבו, למען ישתעשע בבחיר יצוריו אשר ברא לכבודו, ולמען יתענג האדם על הדר זיו עליון לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. ובתורת אמצעי לכך משהה הקב"ה לפעמים מלתת לאדם איזה מצרכיו, בכדי שעם פניתו לבקש את צרכיו יתמלא לבו של אדם שלהבת של כסופין ודבקות לאביו שבשמים, של צמאון יוקד לקרבת אלוהים חיים ומלך עולם. הנה לפי תפיסה מעמיקה זו: מהות התפילה, כלומר: ההתקרבות לה', היא עצמה המטרה. ואילו חסרון הצרכים ובקשת מילויים, אינם אלא אמצעים לה'" [מצוה ולב עמ' 98].

• תורה ותפילה - זה בלא זה אי אפשר

וְעַל כֵּן אֵין רְאוּי לְאָדָם לְמַהֵר לְעֹזֵב עֶסֶק הַתּוֹרָה מִפְּנֵי הַתְּפִלָּה. הרב קוק כותב כי תפילה בלא תורה אינה מביאה לתכלית הרצויה. רבי צדוק הכהן מלובלין כותב שגם במקרה הפוך, של תורה בלי תפילה, ישנו חיסרון: "תורה ותפילה צריכים שניהם ביחד לאדם. ולא גרסי אלא היכי דמצלי" (=לא היו לומדים אלא במקום שהיו מתפללים) [מגילה כט, א], ואמרו ביבמות 'כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לי' [יבמות קט:]: שעל ידי זה (=שלומד תורה ואינו מתפלל) יבוא לשכוח שצריך לה' יתברך. שזה עניין התפילה, ההכרה שהוא חסר ומבקש לה' יתברך שימלאנו, ועל ידי התורה יחשוב שהוא מלא ואז אפילו תורה אין לו... ועיקר רצון ה' יתברך בבריאת העולם היה רק לכבודו ולקילוסו שיצפו לו" [צדקת הצדיק ריא]. התורה עלולה להביא את האדם למצב של גאוה ולהרגשה של ניתוק מהאלוהות. התפילה מצריכה את האדם להיות תלוי בה', וממילא לקוות לו ולרצות בקרבתו. זוהי מטרת ה' יתברך בבריאת העולם.

גם השאיפות
הרוחניות
צריכות הדרכת
תורה

"רבי ירמיה הוה יתיב קמה ° דרבי זירא והוה עסקי בשמעתא °, נגה לצלויי ° והוה קא מסרבה רבי ירמיה, קרא עלה רבי זירא מסיי אָזְנוּ מִשְׁמַע תּוֹרָה גַם תְּפִלְתּוֹ תּוֹעֵבָה" (שבת י.). הָאָדָם פּוֹנֵה מְטַבֵּעַ נִפְשׁוֹ אֶל רִגְשֵׁי הַקֹּדֶשׁ, שְׁלֵה־שְׁלִימָם וְלְהוֹצִיאֵם מִן הַכַּח לַפְעַל מִמַּעֲמָקֵי נִפְשׁוֹ דְרוֹשָׁה לוֹ הַתְּפִלָּה. אָמְנָם, בְּזֶה יוֹכֵל לְטַעוֹת בְּדַבְרֵי אַחַד כְּלָלִי. שְׁהֵרִי כְּשֵׁם שֵׁיִשׁ לוֹ נְטוּיֹת וְרוּחָנִיּוֹת, מִצַּד טַבֵּעַ נִפְשׁוֹ הַמְשַׁפְּלֵת, כֵּן יֵשׁ לוֹ הַמּוֹן רִגְשׁוֹת לְכֻמָּה חֲפָצִים וְרִצּוֹנוֹת חֲמִרִים. וְהִנֵּה זֶה יִשְׁכִּיל כָּל אָדָם, שֶׁבְּהִרְחַבַת הַרְגֵּשׁוֹת הַסּוֹעֵרוֹת בְּלִבֵּב הָאָדָם אֵל הַעֲנִינִים הַחֲמִרִים וְכָל הַשִּׁיָּר לְהֵם אֵין טוֹב לְאָדָם כִּי-אִם שִׁיְהִיו מְדַרְכִּים עַל פִּי מִשְׁפֵּט דַּעַת הַתּוֹרָה, הַזּוֹתֶנֶת צֶדֶק בְּכָל אַרְחוּתֶיהָ וּמְדַרְכֵת אֶת הָאָדָם בְּדַרְךְ טוֹבָה וְיִשְׁרָה, וּבְהַעֲזֹב נִפְשׁ הָאָדָם לְשֵׁאִיפּוֹתֶיהָ הַחֲמִרִיּוֹת וְכָל הַתְּלוּי בְּהֵן בְּלֵא מְסַרְתַּת הַתּוֹרָה הֲלֵא יִפֹּל בְּנוֹפְלִים וְיִדְרֹךְ דְּרָךְ אֲבָדוֹן וּמָוֶת. אֲבָל בְּנוֹגַע לְשֵׁאִיפּוֹת הַרוּחָנִיּוֹת שֶׁבְּנִפְשׁ, שֶׁכָּלֵן הוּא אַהֲבַת ד' וְהַתְּעַנֵּג עַל טוֹבוֹ וְהוֹד כְּבוֹדוֹ, וְהַמּוֹן הַסְּעִיפִים הַמְּסַתְּעִפִים מַעֲמָקֵי הַהֲרֵגְשׁוֹת הָאֵלֶּה, יוֹכֵל הָאָדָם לְחַשְׁבֵּי, שְׂאִינוֹ צָרִיף לְפָלֵס לְהֵן כָּלֵל נְתִיב לְמוֹדֵי, כִּי-אִם יַעֲזֹב אֶת נִפְשׁוֹ עַל פִּי דְרָכָה, תִּשְׁגָּה בְּאַהֲבַת צוּר עוֹלָמִים, תִּתְגַּעֲגַע, תִּכְסֹף, תִּרְנַן מִקִּירוֹת לֵב וְתִשְׁפֹּף שִׁיחַ, כְּכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַף רִוּחָה הַעוֹלָה אֶל עַל. וְאִם כֵּן לְאוֹתָן הַהֲרֵגְשׁוֹת הַרוּחָנִיּוֹת, שֶׁהֵן סְעִיפֵי הַתְּפִלָּה, יִחְשַׁב שְׂאִין צָרִיף בְּהַדְרָכָה תּוֹרְנִית, וּבִבְאֵ עַת תְּפִלָּה יִמַּהֵר לְעֹזֵב הַלְמוּד הַתּוֹרְנִי לְמַעַן הַקָּם עֲלֵה שֶׁל תְּפִלָּה. וְלֵא כֵּן יִלְמְדוּנוּ הַחֲכָם מְכָל אָדָם, שֶׁבְּאַמְתָּ לֹא רַק לְשֵׁאִיפּוֹתֵינוּ הַחֲמִרִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁמִּצַּדָּן לְבַהֲמָה נְדָמָה, צָרִיף הוּא לְסִיג תּוֹרְנִי לְהַגְבִּילָן וּלְסַדְרָן, כִּי גַם לְשֵׁאִיפּוֹתֵינוּ הַרְמוֹת הַרוּחָנִיּוֹת, שֶׁהֵן מִיסוּדֵי הַתְּפִלָּה וְעֲנִיפֶיהָ, צָרִיף הוּא לְהַגְבִּילָהּ וְהַעֲרִכָהּ ° תּוֹרְנִית. עַל כֵּן הַמְּסִיר אָזְנוֹ מִשְׁמַע תּוֹרָה לֹא זֹו בְּלִבְדֵּ שֶׁהַמּוֹן רִגְשׁוֹתֵינוּ הַחֲמִרִיּוֹת יִהְפְּכוּ לְתוֹעֵבָה, בְּאֵין מוֹרָה דְרָךְ וּמְנַהִיגָם בְּנְתִיב חַיִּים וְאוֹרָה, כִּי גַם תְּפִלְתּוֹ, אֲפִי עַל פִּי שֶׁהִיא פּוֹנֵה לְמַעְלָה, מִפֶּל מְקוֹם בְּאֵין הַדְרָכָה שְׁכִלִית אֱלֹהִית הַמְּגַבִּילָתָה, תּוֹכֵל לְהַפְּךָ לְרוֹעֵץ ° וְקִלְקוּל, וְלֹא תִתֵּן אֶת הַפְּרִי הַטוֹב הַרְצוּי, וְגַם תְּפִלְתּוֹ תּוֹעֵבָה. וְעַל כֵּן אֵין רְאוּי לְאָדָם לְמַהֵר לְעֹזֵב עֶסֶק הַתּוֹרָה מִפְּנֵי הַתְּפִלָּה, כִּדִּי שִׁיְחַק ° בְּלִבְבוֹ, שֶׁגַם לְצַד הַמַּעְלָה שָׁבוּ, לְצַד הַרְגֵּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְהַנְּשֹׁבֵג, שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא תּוֹצֵאָתוֹ, צָרִיף הוּא לְשֵׁאֵב מִמַּעֲנֵי הַתּוֹרָה אֶת שְׁעוֹרָיו וְהַגְּבֹלוֹתָיו, לְדַעַת כָּל מִשְׁפָּטוֹ לְיִשְׁרוֹ בְּדַרְךְ הַחַיִּים הַטוֹבִים, הַעוֹלָה לְמַעְלָה לְמִשְׁכִּיל.

(עולת ראיה, עניני תפילה, תפלה ותורה, ד)

יתב קמה - יושב (ללמוד) לפני. **עסקי בשמעתא** - עסקו בתורה. **נגה לצלויי וכו'** - התאחר זמן התפילה, והיה ר' ירמיה מפציר ברבו שיפסיק ללמד, כדי שיוכלו להתפלל. **והערבה** - לשקול את היחס הנכון בין השאיפות הרוחניות השונות. **לרועץ** - לזנוק. **שיחוק** - שיחוקו, שיקבע.